

INDEX CAPITUM.

- I. Attrito et in feni timor enucleantur. Pagina 1.
- II. Attritum hominem spei, seu concupiscentiae amore erga Deum affecti comprobatur. 5.
- III. Charitatis etiam amor, necnon contritionis opus ad attriti hominis justificationem requiruntur. 13.
- IV. Quid ultra spei et charitas amorem jam expositum Anti-Attritionari pro attriti hominis justificatione velint, exploratur. 17.
- V. Sufficientia attritionis Scriptura Sacra testimoniis ostenditur. 20.
- VI. Sufficientia attritionis Concilium Tridentinum favet. 23.
- VII. Peccandi voluntatem excludit attritio. 32.
- VIII. Inferni timor pelit etiam peccandi voluntatem. 36.
- IX. R. P. Perti perpenditur sententia quadam. 50.
- X. Summorum Pontificum, Inquisitionis Hispanie, aliorumque Doctorum auctoritate sufficientia attritionis stabilitur. 75.
- XI. Aliqua etiam rationum momenta sufficientiam attritionis amoris charitatis expertis aperiunt. 86.
- XII. Amor Dei super omnia cum peccato mortali esse nequit. 92.
- XIII. Sanctus Augustinus unioni amoris cum peccato propius non est. 102.
- XIV. Div. Thomas amorem Dei et gravem culpam insociabiles omnino habet. 110.
- XV. Nec parva contritio se umquam sceleribus adjungit. 120.
- XVI. Aliquis etiam rationibus amoris et peccati insociabilitas comprobatur. 125.
- XVII. Amor charitatis meritorius est vita aeterna; et idcirco criminum neque esse sodalis. 132.
- XVIII. Momenta, quae pro attritionis insufficientia, et amoris initialis necessitate stabilidex Scriptura deponunt Initialistæ, discutuntur. 143.
- XIX. Quæ ex Concilio Tridentino Initialistæ erunt argumenta eliduntur. 152.
- XX. Iis, quæ ex Catechismo Romano Initialistæ objiciunt, responsum adhibetur. 160.
- XXI. Sancti Augustini auctoritates, quibus se Initialistæ protegunt, expenduntur. 165.
- XXII. Auctoritates Divi Thomæ, quas pro se laudant Initialistæ, explanantur. 176.
- XXIII. Alia infirmant Initialistarum argumenta. 188.
- XXIV. Gallicani Cleri proponit decretum quoddam. 199.
- XXV. R. P. Concinna argutiones aliquæ solvuntur. 203.
- XXVI. Auctoris ejusdem continuatur impugnatio. 217.
- XXVII. Imago peccatoris gehennæ metu ad Deum redeuntis a P. Concinna adornata consideratur attentius. 226.
- XXVIII. Præcipuum P. Concinna argumentum enervatur. 238.
- XXIX. Periculosa Initialistarum doctrina expenditur, et refutatur. 255.
- XXX. R. P. Renati Hyacinthi Drowen argutiones quædam perpenduntur, que parum tuta videntur. 267.
- XXXI. Quæ fusæ haecque dicta sunt, compendiario iterum traduntur. 282.

Attritio, et Inferni timor enucleantur.

DE Homine Attrito in præsens verba facturus, attritionem prius, necnon gehennæ metum, quibus ipse ad suscipiendum Penitentia Sacramentum comparatur, justum arbitror endare. Attritio igitur, qua ex imperfecta nuncupatur contritio, de peccatis dolor est, quem metu excitante, edit, ac induit resipiscens, et saiora jam de se cogitans peccatoris animus: Deum quippe, quem in hostes suos, prebe scire, terribiliter, et aeterniter animadverte, jure, ac merito timet; et ideo dum illum se meminit offendisse, concivisseque propterea eis in se iram, de commissis dolet intime: quocirca Dei vindicta timor doloris hujusque, seu attritionis initium est, ac origo: in quo imperfecta à perfecta differt contritione, qua quidem non metu, sed amore Dei enasceatur. Verum Tridecati Concilij utramque edisserentis audire præstat verba hæc:

(1) „Docet præterea, et si contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconcilietur, priusquam hoc Sacramentum (Penitentia) agi suscipiat, ipsam nihilominus reconciliacionem ipsi contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam: illum vero contritionem imperfectam, qua attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehenna, et penarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe venia, declarat, non solum, non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verometiam donum Dei esse, et Spiritus Sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo penitenti adjuvit viam sibi ad iustitiam patet. Duo hic solummodo, nempe turpitudinis, seditatis noxæ memoriam, et gehennæ, penarumque metum, attritionis recenset principia: alterum insuper, id est, aeterna beatitudinis amissionem assignat postmodum dicens:

(2) „Si quis dixerit, eam contritionem, que paratur per discussionem, collectionem, et de testationem peccatorum, qua quis recognoscit annos suos in amaritudine anima sua, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudem, feditatem, amissionem aeterna beatitudinis, et aeterna damnationis incursum, cum proposito melioris vita, non esse verum, et utilem dolorem, nec preparare ad grariam, sed facere hominem hypocritam, et magis peccatorem, demum illum esse dolorem coadum, et non liberum, ac voluntarium, anathema sit.“ Synodica isthae decisio de attritione est, dampnat enim Lutherum, qui iisdem pene verbis attritionem respernat. Impium veterotoris hujusc dogma transcribam cap. VI. num. 10. Recensita attritionis principia tria in unam Dei judicis, et vindicis, seu gehennæ, penarumque formidinem bepi possunt redigi, nam peccati feditas, necnon semper, na gloria jactura, quod aeternam damnationem, et finem numquam visurum inferant ignis cruciamentum, sapientem dolorem, terrorisque peccatoribus incutient: et ideo Inferni metum unicæ, dum de attritione res est: Autores ut plurimum meminere: de quo-hæc additum Concilium:

(3) „Si quis dixerit, gehenna metum, per quem ad misericordiam Dei, de peccatis desendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit.“

Universa, quæ de attritione statuit Sancta Synodus, in medium producere, ratus sum tempestivum, ut quid de ea sentendum, omnibus in proposito sit. Asserendum itaque ex Concilio doctrina, sicut contritionem perfectam amore, ita metu imperfectam proficiunt: attritione insuper una cum timore detestationem peccatorum, anima amaritudinem, propositum melioris vita, spem venia, à culpis cessationem, ad misericordiam Dei configurum secum asserit: ipsam etiam Dei donum, Spiritus Sancti impulsum, viam ad justitiam, ad gratiam præ-

CAPUT. II.

10. alter qui ut bonum absolutè Deum suspicit, & licet uterque spe cansetur, ad eam ille præplus, ad charitatem hic spectat.

10. Habet itaque ex his omnibus, attritum hominem spei, seu concupiscentia affectu Deum ut nostra justitia, vel justificationis scatebram, justitiam quoque, qua beatitudinis obtinenda medium existit, ipsamque beatitudinem, et brevius gloriam, gloriam, ac utrinque auctorem amare: etenim omnia hac sperat, et non est spes nisi de bono de- siderato, et amato. ^{11.} Verumtamen doctrina ista Sapientissimo Patri Natali Alexandre suumopere displicuit, illique adeo successuit, ut miserum Anonymum, qui eam ipsi objecere ausus fuerat, tamquam pueris rudiorem, et Calvinistis, Quietistis, Gnosticisque pa- rem traducat. Mitissima pa- censura, sed jure, an injuria lata, alli judicent. Et quid ru- dior pueris infelix ille? Quia si à puer, Inquis, (24) „quaratur, qua virtute fiat, ne „Deum diligamus? Respondebit, charitate.“ Optimè quidem, et non pauciliter. Sed tamenet quire nos sine charitatis virtute Deum diligere, aperte tradis, dum peccatores ad Penitentiam Sacramentum accedentes, qui sine virtute illa etiamdum, et in peccato ma- nent, ad amandum super omnia Deum adligi. Gratumne tibi, rudior id pueris nun- cupari? Inficiabre absurdio: ast (25) „Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu ali- „ quando alteri facias.“ Anonymus autem Deum charitate diligi, haudumquam nega- vit, dixit enim, ut asseris; „Deum spe, non minus quam charitate, diligimus; sed „hoc tamen interest, quod per alteram amore illum concupiscentia, ut summum nos- „trum, ac beatificum bonum, per alteram vero benevolentia amore eum diligimus, ut „summum bonum absolutè, ensque infinite perfectum.“ Id autem quid cum Calvinis- tarum, Quietistarum, Gnosticorum erroribus? Imo pralaudatis D. Thoma verbis maxime congruere videtur. Inficiabitur hoc similiter Natalis, et Deum etiam ut summum, ac beatificum bonum nostrum nullatenus speclatae ad concupiscentiam, asseret; hac namque ipso iudice, bona temporalia à Deo obtinenda respicit: unde ait: (26) „Deum diligere „amore concupiscentia, est ipsum spe aliquis boni temporalis, divitiarum, honorum, „voluptatum diligere.“ Itane vero? At ipsius Dei fructu non temporale quidem, sed eternum est bonus; et tamen ad amorem concupiscentie pertinet fructus hujuscem desiderium: atque Deus ipse concupiscentia item amore diligitur: utrumque docet B. Thoma dicens: (27) „Hoc quod aliquis velit frui Deo, pertinet ad amorem, quo Deus ama- „tur amore concupiscentia.“ Profecto in divinis libris ad temporalia non semper, sed ad spiritualia etiam bona, ac aeterna, quandoque referunt concupiscentia, ut illorum pro- bant loca nonnulla, que infra numero 14. afferam.

11. Attamen cum S. Doctor dicat: (28) „Spes est in irascibili, desiderium autem, et cupiditas in concupiscentia:“ ideo cupiditas ipsa, seu concupiscentia amor, quo Deum, ejusque fructum prosequimur, quamvis spe directivè, ut inquiunt, excitativè, dispositivo, aut ratione alia simili causetur, ab ea ipsum non elici, potest concedi: ac propterea auxilium aliud, quo speratus voluntas officiat eum, desiderari: sicut amor initialis mox impugnandus licet ad charitatem spectet, et charitatis amor dictatur ab eius assertoribus, cum in peccatore attrito ante charitatis virtutem esset, non ab ea, sed ab alio auxilio homini eidem concesso manaret, ut ipsi docent. Praterquamquod cum virtutes, ac illa præprimis, que voluntati insunt, propria objecta concupiscentia, in ea- que suapte natura, veluti quadam pondere propendeant, et inclinentur, si inde, spem in Deum, non ut in se bonum, sic enim charitate inspicitur, sed ut nobis summe benefi- cium, et beatificum propensione quadam fieri quoque, ac proclinari: hujusmodi autem propensio, seu pondus amor rectè, sicut amor viciassetim pondus nuncupatur, juxta illud Magni Augustini: (29) „Pondus meum amor meus, eo feror, quo cumque feror.“ Et ex doctrina B. Thome spei, imo et omni virtuti tribundus est aliquis amor, ait namque: (30) „Amor non determinatur ad aliquod genus virtutis, vel virtutis, sed amor ordi- natus includitur in qualibet virtute; quilibet enim virtuosus amat proprium bonum, „virtutis.“ Quocirca homo attritus, utpote spe ornatus, spei bonum, nempe beatitu-

(24) Tom. 2. collect. opusculorum. c. 17. (25) Tob. 4. 16. (26) Loco jam citato. (27) 2. 2. q. 26. 2. 3. ad 3. (28) 1. 2. q. 40. 2. 1. c. (29) L. 12. Confess. c. 2. (30) 2. 2. q. 125. 2. 2. c.

CAPUT. II.

dinem, ac beatificantem Deum vere amat amore in spe ipsa inclusa. Et ni amaret, spe- rare non posset, quoniam amor actum spe debet præfere, eodem dicente: (31) „Amor „naturaliter est primus actus voluntatis, et appetitus; et propter hoc omnes alii motus „appetitivi presupponunt amorem quasi primam radicem.“ Itaque bonum spei attritum hominem allicit, ut ipsum amet, et amor iste eundem moveret, ut speret, à Deo illud adipisci. In cunctis agentibus idipsum sit; nam cum nemo intendens malum operetur, primum bonitas finis, seu finis ipse inspicitur, amatur, et desideratur, ac exinde ad illum proceditur nanciscendum. Unde inquit idem cum S. Dionysio: (32) „Propter amorem „boni omnia agunt, quacumque agunt.“ Et addit: „Organe agens agit propter finem „alię: finis autem est bonum desideratum, et amatum unicuique: unde manifestum „est, quod omne agens, quocumque sit, agit quacumque actionem ex aliquo amore.“ Ita igitur homo præfatus bonum spei fide cognoscit, cognoscendo amat, amando sperat, et sperando ad Penitentiam accedit, ut gratiam, et charitatem habeat; quibus acceptis, illud perfectius amet, firmius speret, condigne mereatur, et obtineat.

12. Improbat tamen Billuart, quod concupiscentia affectus, qd quo disseritur, voce- tur spei amor, et inquit: (33) „In primis est barbarismus, et inepta locutio dicere Amo- „rem spei, amor enim non est actus spei, nec sperare est amare, sed confidere.“ Sed mi- rabuntur in primis Grammatici, virum scholastice loquentem de barbarismo quempiam appellare, quoniam Scholasticorum idioma non habet apud illos latinitatis pars commen- dationem. Præterea barbarismo hujusmodi, si tamen barbarismus dici debeat, quamplyores Theologi nobilissimi uti non dediguntur, quod probe neverint, ad spem, quamquam sperare sit actus ejus præcipius, amorem quoque pertinere, et quia proprii boni amor cunctis convenit virtutibus, et quoniam amor concupiscentia finem, bonumque ipsius spei, nimurum coelestem beatitudinem anhelat: (34) „Beatitudo, inquit D. Thomas, ma- „xime amat tamquam bonum concupitum.“ Et ait insuper: (35) „Actus unius virtutis, vel virtutis ordinatus ad finem alterius, assumit speciem illius.“ Et consequenter docet, castitatis custodiā in eo, qui illam vovit, ipsius voti causa ordinati ad Cultum, atque idcirco fieri actum religionis, licet non ab ea, sed à castitate sit. Quapropter si actus castitatis ordinatus ad Dei cultum, qui est religionis objectum, efficitur religionis opus, concupiscentia amor aeternam beatitudinem respiciens, qua spei objectum est, spei item amor, vel actus dici haud inepte poterit.

13. Atvero scire insuper hic est, beatitudinem nostram ad charitatem etiam spectare; illam namque sicut et Deum, ac nosmetipsos diligere ex charitate tenemur: (36) „Char- „ritas ait S. Thomas, non est qualiscumque amor Dei, sed amor Dei, quo diligitur, ut „beatitudinis objectum, ad quod ordinamus per fidem, et spem.“ Ceterum ne hoc alla- tis ex ipso observere videatur documentis, semper bona perpendas interest, modo ut referenda in Dei laudem, gloriamque, ut ab eo effluant, qui infinitè in se bonus, summè ac propter seipsum amabilis est, et ut sunt à Deo tamquam ab amico: modo ut nobis fruenda, & ut à Deo provenient admodum nobis beneficio, misericorde, suisque nos au- xiliis, ut illa nanciscamus, adjuvante. Priori sensu et bona prefata, et eorum auctor ad charitatem pertinent, atque amicitionis; posteriori autem ad spem, et concupiscentiam. Ac si tria apud Scholasticos fundi ratione uti, fas est, ecclœstia bona cuncta, qua nosmetipsos finem cui habent, spei; sed qua Deum finem cuius gratia intuentur, charitatis ob- jectum sunt. (37) „Fides, & spes, ait D. Thomas, attingunt quidem Deum secundum „quod ex ipso provenit nobis vel cognitioni veri, vel adeptio boni. Sed charitas attingit „ipsum Deum, ut in ipso sistat, non ut ex eo aliquid nobis proveniat.“ Aliud ipse discrimen assignat inquisiens: (38) „Idem bonum est objectum charitatis, et spei, sed „charitas importat unionem ad illud bonum, spes autem distantiam quamdam ab eo. „Et inde est, quod charitas non respicit illud bonum ut arduum, sicut spes, quod enim

(31) 1. p. q. 20. 2. 1. c. (32) 1. 2. q. 28. 2. 6. c. (33) De Sacram. Penit. diss. 4. 2. 8.

(34) 1. 2. q. 2. 2. 7. ad 2. (35) 2. 2. q. 154. 2. 10. c. (36) 1. 2. q. 65. 2. 5. ad 1.

(37) 2. 2. q. 23. 2. 6. c. (38) ibi. ad 3.

CAPUT. I.

“ceres delinquenti.” Metuit David, et dixit: (15) „Conlige timore tuo carnes meas, “a j-“dicijs enim tuis timui” Metuere in fine vita sua (16) Hilarion, Agathon, Arsenius sanctissimi abbates. Et demum, cum allatum Domini jussu liget omnes, alij quoque justi timent revera, et idcirco frequenter, dicunt in Ecclesiæ: (17) „Tremens fatus sum ego, et timo dum discussio venerat, atque ventura ira.” Quapropter verba illa B. Joannis Apostoli: (18) „Timor non est in charitate sed perfecta charitas foras mittit timorem; “ haud de substantia, sed de servilitate timoris accipias oportet; hac namque, adveniente charitate, evanescit penitus, secus verò illa. (19) „Timor servilis, inquit D. Thomas manet adveniente charitate, quantum ad substantiam, sed non quantum ad servilitatem. Constat enim, quod homo charitatem habens, timet penas aeternas, quod erat proprium objectum ejus quantum ad substantiam habitus.” Sed licet justus habeat timoris habitum, aetius tamen, quo infirmum timet, a metu, quo ante justificationem affiebatur, alius est; nam metus ille prævius in justificatione ipsa cessat, sicut etiam abeunt informes aetius ceteri; tunc enim opera sunt præstantiora, quia sicut in hominis generatione præcedentes dispositiones deficiunt, adveniente forza, et affectione ab ea exoriantur nobiliores, sic in ejus regeneratione præparations prævia, et infirmes esse desinunt, dum adsunt gratia, et charitas, quæ aetius efficiunt excellentiores; et ideo illi præsentibus, timor infirmi et perfectior, et formatus elicetur; ac propter a charitas nedum servilitatem timoris, sed ipsum etiam timorem aetalem informes foras mittit. (20) „Opus mortum transit, ait ipse Doctor Angelicus, et non potest idem numero iterum sumi, et ideo vivificari non potest; sed habitus informis manet, et ideo formari potest.” Videsis cap. X. n. 10. et cap. XIII. n. 14.

10. Præterea Dei judicis, gehennaque formido nedum dolorem de peccatis, verum et odium eorum, ac detestationem peccatori ingetere videtur. Id plerique, qui charitatis amoris vim aetius hujusmodi inferendi, unice tribuunt, constanter inficiantur; ast ego a timore eos etiam reor proficisci: quale enim est, ut qui salutari motu, aetiu nimis supernaturali Deum vindicem, ac aeterna supplicia perhorrescit, flagitium, quo illa iuste sibi promeruisse novit, cordicibus non exerceretur? Merito itaque dolori peccatorum, seu attritioni, quæ ex ipso metu est, illorum detestationem tribuit, ut supra monui, Tridentinum; siquidem tunc odio quis, detestationeque alium prosequi censetur, cum eidem officere, vel deterritum aliquod inferre molitur, et optat; timor autem Dei vindicis, seu peccator dum ipsius ictus formidine attenit, et ad Penitentia Sacramentum suspicendum patitur, ingens profecto criminibus, quibus sordescit, documentum afferre, ruinam videlicet, atque omnimodum destructionem cupit, attenit namque, et ad Sacramentum accedit, ut gratiam, et charitatem, quæ illa confidat porsus, redipiscatur. Quapropter attritum hominem, ac terribilia Dei judicia formidantem, et ita ad Sacramentum accedentem, peccata sua odisse, detestareque, veritas est mihi exploratissima: idque sententia illa obvia sat, et omnibus nota fulcire amplius videtur, quæ timori noxiis homines percellenti adjudicat odium peccati, nempe.

„Oderunt peccare mali formidine pena.”

11. Denique de timore agens inquit ex B. Augustino S. Thomas: (21) „Timor ex amore nascitur, illud enim timet homo amittere, quod amat.” Et iterum: (22) „Omnis timor ex amore procedit, nullus enim timet nisi contratum ejus, quod amat.” Hoc autem nedum de naturali metu, sed de supernaturali etiam accipiendo reor; homo namque qui fidem habet, aeternam beatitudinem credit, sperat, et amat saltem amore concupiscentia, dicente eodem Angelico Magistro: (23) „Beatitudo maxime amat tamquam bonum concupitum;” et ideo consequens est, quod timeat Deum a quo beatitudine privari potest in aeternum. Docet itidem, servilem timorem ab amore sui provenire, quatenus videlicet homo seipsum, seu proprium bonum ordinate amans, Deum judicem formidat, et ab eo infligendas penas, quæ bono illi adversantur. (24) „Timor servilis ex amore sui causatur, quia est timor pena, quæ est detrimentum proprii boni. Unde hoc modo timor pena potest stare cum charit te sicut et amor sui: ejusdem enim rationis est quod homo cupiat bonum suum, et quod timet eo privari.” Vult tamen,

(15) Ps. 118. 120. (16) D. Hieron. In vita S. Hilarionis, Rosv. Vit. Patrum, lib. 3. n. 161, et libro libello 15, num. 9. (17) In officio defunct. (18) Ep. 1. c. 4. 18.
(19) 3. Sent. d. 34. q. 2. a. 2. questione. 3. c. (20) Ibidem d. 23. q. 3. a. 4. questione. 3. ad 1.
(21) 2. 2. q. 19. a. 3. c. (22) Ibid q. 125. a. 2. c. (23) 4. 2. q. 2. a. 7. ad 2. (24) 2. 2. q. 12. a. 6. c.

CAPUT. II.

quod amor ille ita aspicat proprium hominem bonum, ut in eo non constituat finem; hic enim in Deo solo est collocandus; et quod timor sic aspectet malum hominis illud, quod sensus pena vocatur ut ipsum tamquam principale malum non fugiat, nam malum potissimum fugientium est separari Deo, quod pena danni dicitur, et penarum omnium gravissima est. Quamobrem et amor bonum proprium hominis contuens ut finem, et timor penam ab ea separatione aliam ut malum præcipuum declinans, inordinati sunt. Et cuanvis innuat, (25) hominem charitate vacuum priorem penam ut malum principale metuere, aliquoties id quidem, non semper accidit, secus namque timor illius semper malus foret, ac propria peccare semper, dum timet: ino peccaret, si timeret, quia timeret sine charitate; et peccaret, si non timeret, quia supra memoriam timendi precepto non obediret; at aseverare hoc, non expedit, ut cap. IX. constabit; et ideo astruendum contra, quod peccator charitatem non habens, dum aeterna a Deo separationem immemor inferni ignem extimescit, quia ei occurrit, sitne alia pena magis formidanda, bene ac supernaturaliter metuit, et metus isthac dolorem de peccatis similiter supernaturalem in ipso edit, quoniam doloris sensu attritionis motu quoddam est ignis inferni: afflanguendo etiam formidat separationem a Deo, quia timeret amittere beatitudinem; et inde exoritur quoque attritio, idcirco quod amissio beatitudinis alterum est attritionis principium. Quin et stabiliter cuique est, in supernaturali metu ignis inferni timorem penam damni quodammodo implicari; hanc quippe ignis ille secum habet indivisim, et una cum existione qui inibi loci plectuntur, luunt omnes vel inviti.

(25) Ibi a. 4. c.

CAPUT. II.

Attritum hominem spei, seu concupiscentie amore erga Deum affici comprobatur.

1. **A**tritionista nonnulli attritionem solummodo eam, quæ a penitente bona fide exis-
tit, timeret contritio, Penitentia Sacramentum materiam dixerat: verum nil admodum
hoc arridet ceteris, qui Sacramentorum materias non humana existimatione, sed insituatione
divina petendas iure distinxerant. Quocirca quemadmodum existimatæ sceleræ Sacramenta illius
materiam non constituant remotam, id assertibus Theologis proponendum universis, sic ne-
que proximan efficeret contritio existimata. Autores vero alij non istismodi con-
tritione, sed vera Dei dilectione aliqua, ut proxima et Sacramenti materia, et dispositio ad
gratiam sit, ipsammet attritionem egere contendunt; quamvis enim non dubia, sed certa,
perinde ac abletio in Baptismate, Penitentia materia censetur illa, utriusque tamen Sacra-
menti gratia adulstum hominem, qui eam excepturus est, aliquo Dei amore exigit, ajunt,
comparari.

2. Doctrina isthac Tridentine Synodo maximopere videtur consentanea; ipsa enim de
impiorum hominum justificatione disserens, inter actus, quæs ad justitiam suspiciendam, ap-
partari illi debent, amoris signanter meminit. Ceterum exhibet hic ejus verba, convenientes criti:
(1) „Disponuntur autem, ait, ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, et adjuti fidem
„ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes, vera esse, quæ divinitus re-
„velata, et promissa sunt: atque illud in primis, a Deo justificati impium per gratiam ejus,
„per redempcionem, quæ est in Christo Jesu; et dum peccatores se esse intelligentes, a divina
„justitia timore, quo utiliter concurtiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se conver-
„tendo, in spem eriguntur, fidentes, Deum sibi propere Christum propitium fore: illumque
„tamquam omnis justitia fontem diligunt; incipiunt: ac propterea moventur adversus pec-
„cata per odium aliquod, et detestationem, hoc, est, per eam penitentiam, quam ante
„Baptismum agi oportet: denique dum proponunt, suscipere Baptismum, inchoare novam

(1) Ses. 6. cap. 6.

CAPUT. II.

6. **Vitam, et servare divina manda.** De hac dispositione scriptum est: (2) Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, et quod inquirentibus se remunerat sit. Et, (3) Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et, (4) Timor Domini expellit peccatum. Et, (5) Perpetrat agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, et accipietis donum Spiritus Sancti. Et, (6) Eentes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, docentes eos servare, quicumque mandavi vobis. Denique, (7) Preparate corda vestra Domino. Sic operationum ordinem, ac successionem, quz virum impium ad justitiam donum disponunt, et aptant, edidisset Concilium: ast cum expresse dicat: „Illumque tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt: Dei amorem aliquem ad justificationem desiderari, ita perspicuum, videtur, ut de hoc ambigere, aut item cum illo agere, nodum sit, ut opinor, in scripto querere. Verumtamen in amore hoc aperiendo, unus omnium sensus hauquaque est, sed diversi diversa sentiunt. Attritionari, sive qui pro attritionis sufficiencia pugnant, de spei, seu concupiscentia amore, qui Deum ut nobis bonum suscipit; Anti-Attritionari, vero, sive qui circa sufficientiam ipsam initiali parti adharetur, de charitatis, seu amicitia dilectione, qua Deum, ut in se optimum, aspectat. Concilium loqui, constituent: ipse autem et amicitia, et concupiscentia affectu aptari posse ipsius verba, censeo. Quia concupiscentia favent, nunc proferam, quia pro amicitia stant, sequenti capite allaturas.

3. Sed prius audire oportet Andream Vega, doctum Minoritam in defensione supradicti decreti Concilii ita loquente: (8) „Posset ad justitiam disponere dilectio Dei sub aliis etiam rationibus, nempe sub ratione justi, vel misericordis, vel remuneratoris, aut denique sub ratione summi boni, et omnium amore dignissimi.... Porro Sancta Synodus non statuit, hoc loco, an dilectio Dei, quz disponit ad justitiam, sit dilectio Dei super omnia. Temperatum prorsus est a verbo *super omnia*, tantumque est diffinatum, dilectione Dei disponi peccatoris ad justitiam. Et in canonе tertio tantum adjectum est, ad diligendum Deum, sicut oportet ad assequendum justificationis gratiam, opus esse præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ipsius adjutorio. Quia ex diffinitione colligi non potest, dilectionem Dei super omnia antecedere justificationis gratiam. Potest quippe dici, et minorem illa sufficere, ad obtinendum gratiam, et solum inde colligitur, ad quamcumque sufficientem opus esse auxilio Spiritus Sancti speciali.“ Amor Dei misericordis, et remuneratoris concupiscentia est; ipsius vero Dei summi boni amor super omnia charitatis est, quia ut ait D. Thomas: (9) „Est de ratione charitatis, quod Deus super omnia diligitur... (10) Quilibet actus peccati mortalis contrariatur charitati secundum propriam rationem, que consistit in hoc, quod Deus diligitur super omnia.“ De utroque amore accipi queunt supra allata Tridentini verba ex mente Doctoris Minorita, qui eidem Concilio interfuit. Unde ipse ad impiorum justificationem, non dilectionem Dei super omnia, sed aliam petit ea minorum, quam idcirco concupiscentiam esse reor: hoc enim assumit probandum (11) „Justificari possunt homines absque dilectione Dei super omnia, non tamen absque dilectione.“ Et addit (12) „Verbum hoc *super omnia* in Doctoribus antiquis non lego, cum exigunt amorem Dei ad justificationem.“ Ipsum Concilium concupiscentiam potius, quam charitatis amorem signare videtur, dum ait: „Illumque tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt:“ tum quia temperavit a verbo *super omnia*, quod charitatis proprium est: tum quia Deus suam justitiae est, et ideo non sua, sed nostra justitia fons dici valet: ac propterea Deum ut omnis justitiae fontem diligere, ipsum est, ut justitia, non quidem divina, sed humana principium amare, a quo videlicet dona, et virtutes, quæ justitia, seu justificationis nominis secum affert, scaturint: hoc autem quis non viderit, euuidem esse, non ut in se bonum, quod ad charitatem, et amicitiam pertinet, sed ut bonum nobis, quod ad spem, et concupiscentiam spectat, contueri, atque amare? Deinde peccatores dum justificari cupiunt, et satagunt, haud bonum divinum, sed proprium; nec Dei justitiam, sed ejus misericordiam querunt: optant quidem justitiam, non tamen qua Deus justus est, sed qua ipsi justi fiant: cum vero propriam justitiam, seu proprium bonum amantes, ad Deum tunc accendant, cum amor concupiscentia, non charitatis est.

(8) ad Heb. 11. 6. (9) Matth. 5. 21. (4) Eccli. 1. 27. (5) Act. 2. 38. (6) Matth. 26. 19. (7) 1. Reg. 7. 1. (8) Lib. 6. Cap. 28. (9) De virtutibus, q. 2. a. 6. c. (10) 2. 2. q. 24. a. 12. c. (11) Cap. 30. (12) ibid.

CAPUT. III

4. Concilium insuper dum de noxiis hominibus: „noxa ipsa plandis ait...“ Illumque tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt: „verba illa Psalmi 41. qui etiam ad marginem in aliquibus ipsius Concilii editionibus laudatur, ob oculos habuisse videtur:“ Quenadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Verbis hisce de concupiscentia potius, quam de charitatis amore agi, cervi ipsius similitudo palam ostendit, neque enim cervus fontem propter fontem, sed propter aquas inde effluentis neque securioris ipsius bonum aliquod, sed suummodo comodato ardenter desiderat, et concupiscit. Reliqua item ejusdem psalmi verba ad spem ipsiusque objectum, quod est beatitudo celestis, spectant, et idcirco in eo etiam atque etiam dicitur: „Spes in Deo, quoniam adhuc confitebor illi salutare vultus mei, et Deus meus.“ Unde amor similiter, quem pra oculis habemus psalmum hunc, in penitentibus expicit. Concilium, ad spem magis, quam ad charitatem noscitur pertinere: ac propterea cum anima sua salutis istibida, et a peccatis abstergenda, sicut cervus ad aquas, ad Deum fontem vivum accedit, spem rapere, non charitate peragi, neque ipsum propter ipsum adhuc, sed propter fluminis aquae nivis, que scantent ex eo, desiderare, atque anare, censenda est.

5. Ipsa rerum, quas Synodus pertraxit, ac verborum, quis uritur, connexio, concupiscentie indigitant dilectionem; ait namque: „Illi in primis a Deo justificari impium per gratiam eius, per redemptionem, qua est in Christo Iesu; et dum peccatores, so esse intelligentes, a divine justitiae timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore.“ Deus autem justificans, Deus gratiam conferens, Deus redemptor, Deus nobis propius, ac misericors, fons est justitiae nostra, haec enim in ipsa justificatione, seu in ipsa gratia, ac donis eam comitantibus consistit: qua a Deo misericorde, propitio, redemptore, justificante, et sanctificante accipimus: porro Deus hisce modis a nobis suspectus spei potius, quam charitatis objectum est, hoc namque euuidem conspicit ut in se bonum. Quapropter non Dei bonitatem, ut in se ipsa est, considerantes, (sicne ad charitatis dilectionem opus erat) sed ejus misericordiam, atque idcirco non charitate flagrantes, sed timore concussi, in spem erexit, ac fidentes, nobis propitium fore, illum dum noxa adhuc subsumus, et justificari intendimus, aspergimus. Cum ergo post allatum testimonium contexte adat Concilium: „Illumque tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt:“ verba hoc eodem prorsus modo, se sensu ac anteriora, quibus immediate attinxuntur, accipias oportet: quia ut inquirentur juris perit: „Verba sequentia interpretationem capiunt a praecedentibus:“ et ideo peccatores timentes, sperantes, fidentes, Deum tamquam omnis justitiae fontem, hoc est justificantem, gratiam conferentem, redemptorem, misericordem, propitiumque diligere incipiunt: Deus autem, ea in specie ratione cum spei objectum sit, non charitatis, dilectio similiter ita in ipsum vergens non charitatis, sed speci, seu concupiscentie erit.

6. Dispositiones, quas pro impiorum justificatione erigit, singulas singulis Scripturæ Divinae testimonij raborat Concilium, ut ex eius verbis supra productis constat: certum posse spem nullum, quo amorem probet singulatim, assert textum: unde ad spem ipsam amorem ab eo exactum pertinere, innuit satis, ita nimis ut spei necessitas probata, amoris quoque necessitas affatin comprobetur: idque dilectionem, de qua agit, non charitatis, pro qua stabilienda nullum protet Scriptura locum, sed speci esse, haud obscurè indicat. Ad hoc, Sessio VI. de hominis justitia, seu justificatione, quam non charitatis, sed speci affectu desiderat, et amat peccator jam resipiscens, tota fere est: quis ergo crediderit, illis duntaxat verbis: „Tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt:“ que ex eadem Sessione sunt, non de hominis, sed de Dei justitia afari Concilium? Si autem de humana loquitur, concupiscentiam indigit proculdubio, nam humana justitia bonum nostrum est; et ideo ipsam amare, idem omnino erit, ac eam concupiscere. Ipsummet Concilium de qua justitia, necnon de qua fonte loqueretur, plane detegit, dum justitia nostra causas resuscens inquit: (13) „Hujus justificationis causa sunt, finalis quidem gloria Dei, et Christi, ac vita eterna: efficiens vero (ecce fons justitiae) misericors Deus, qui gratuitò, ablit, et sanctificat, signans, et ungens Spiritu promissionis sancto, qui est pignus he-

(13) Sess. 6. Cap. 7.

reditatis nostrae meritoria autem dilectissimum unigenitus filius natus Dominus noster Jesus Christus... Demum unica formalis causa (ecce justitia cuius est fons) est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit; qua videlicet ab eo donati, renovati, per spiritu mentis nostrae, et non modo reputantur, sed vere justi nominantur, et sanitatis, justitiam in nobis recipientes: ⁽¹⁴⁾ Deo itaque fonte, non sibi, sed nostra justitia, seu bonorum omnium, quibus ab eo in justificatione donamur, agit Concilium: cum autem hac ratione Deus spei objectum sit, spei quoque, aut concupiscentie amore diligatur, dum ut omnis justitia fons amat: ⁽¹⁵⁾

7. Denique impius viri justificandus Deum, ut sibi a fide proponitur, amare incipit fidem autem non ut charitatis, sed ut spei objectum tunc Deum eidem proponit, neque non, ut in se summe bonum, sed sicut bonum nobis id est ut remuneratorem, prout patet ex verbis Apostoli, que Concilium laudat, nimis: ⁽¹⁶⁾ Credere enim oportet accidentem, ad Deum, quia est, et inquietibus se remuneratorem sit: ⁽¹⁷⁾ unde viri illius amor incipiens ejusmodi bonum, scilicet nostrum suspiciens, concupiscentia esse debet. Et subdit: Concilium ⁽¹⁸⁾: Fides ut humana salutis initium, fundamentum, et radix omnis justificationis. Ut ergo justificationis opus auspicabiliter inchoetur, et existere, et remuneratorem esse Deum, vide: id proponentes, debet credere peccator: at id genus veritatis non solum in Deum remuneratorem spem, verum etiam dilectionem erga ipsum aliquam, nec non remunerationem ipsius amorem, desideriumque in corde peccatoris accendunt, qui jam tum proinde de compunctionis, qua illum remuneracionis prefata, seu beatitudinis portandum jure privaverat, intimi dolere, eaque incipit detestari, amio enim beatitudinis attritionis motuum est. Amorem hunc, quem ante justificationem peccatores habent erga remuneracionis bonum, quod sperant, Magistri Angelici doctrina congruere existimat: at enim: ⁽¹⁹⁾ Spes, et omnis motus appetitus ex amore provenit aliquis, quo scilicet aliquis amat bonum, num expectavit. Sed non omnis spes provenit a charitate, sed solus motus spei format, qua scilicet aliquis sperat bonum a Deo ut amico. Extat igitur ante charitatem boni spectati amor, qui idcirco non charitatis, sed concupiscentia erit. Ait ille etiam: ⁽²⁰⁾ Amor quidam est perfectus, quidam imperfectus. Perfectus quidem amor est, quo aliquis secundum se amat, utputa cum aliquis secundum se vult alieni bonum, sicut homo amat amicum. Imperfectus amor est, quo quis amat aliquid, non secundum ipsum, sed ut illud bonum sibi ipsi proveniat, sicut homo amat rem, quam concupiscit. Primus autem amor pertinet ac charitatem, que inheret Deo secundum se ipsam: sed spes pertinet ad secundum amorem, quia ille, qui sperat, aliquid sibi obtinere intendit. ⁽²¹⁾

8. Hinc concire planum est, atritum hominem, ac prasertim dum ad Sacramentum justificandus accedit, spei, que afficitur causa, et bonum, quod sperat, et boni auctorem, seu largitatem amare: et ideo non modo beatitudinem, sed Deum ipsum beatificantem, et remunerantem, haud quidem amicitiam, sed concupiscentia prosequi affectu quodam, qui etsi supernaturale, sicut spes ipsa, et atritio sit, charitatis dilectionis collatus, imperfectus amor valet nuncupari. Cum insperni qui aliquem vult revera si nem, media item quibus obtinetur ille, velle prorsus adiugatur, sic etiam, prasatum hominem non modo beatitudinem, sed et justitiam ipsam, hoc est gratiam, charitatem, penitentiam ceterasque virtutes, ac dona, que justitia, seu justificatio hominis habet secum, diligenter haec enim media sunt ad aeternam felicitatem obtinendum per necessaria. Et qua ratione adduci quiret homo ille, ut hec omnia, ni amaret, studiouse adeo in Sacramento queraret? Qui ea non amat, ad Christi Sacraenta non accedit. Perspicuum sane est, quod homo ille atritus bona hujusmodi concupiscat, eorum quippe desiderio incensus Sacramentum recipit: et exinde tam ipsa, quam Deum, a quo sunt, ulterius conficitur amare, ait namque S. Thomas: ⁽²²⁾ Nullus desiderat aliquid, nisi bonum amat. Et iterum: ⁽²³⁾ Desiderium rei alicuius semper presupponit amorem illius rei. Et sic desiderium alicuius rei potest esse causa, ut res alia ametur: sicut qui desiderat pecuniam, amat propter hoc eum, a quo pecuniam recipit. Verum atriti hominis amor, utpote proximum bonum prospectans, et in eo consistens, qui delicti, cui subest adhuc, nomine ini-

⁽¹⁴⁾ Ad Hebr. 11. 6.

⁽¹⁵⁾ Cap. 8.

⁽¹⁶⁾ 2. 1. q. 17. 2. 8. ad. 2.

⁽¹⁷⁾ Ibidem. c.

⁽¹⁸⁾ I. p. q. 20. 2. 1. c.

⁽¹⁹⁾ I. 2. q. 27. 2. 4. ad 2.

micus: ⁽²⁰⁾ Desiderat, concupiscentie, et non amicitia, nec charitati adscribitur: nuncupari tamen valet amor justitiae, quia memoratus homo suam justitiam amat, seu gratiam, et charitatem, quibus justus fiat. Quocirca Laurentius Bertii merito, admittit amorem justitiae, qui non sit charitatis amor, ut parebit cap. IX. n. 50: alii vero prioris nomine semper intelligent dilectionem charitatis, et ideo pro stabilendo amore, initiali, qui ex eis charitatis foret opus, innumeris laudant Sanctorum Patrum testimonia, in quibus sermo est de amore justitiae: hic tamen aperte ex illis non deducitur, si existit justitiae amor, qui non sit amor charitatis: et id admundum describere valet pro argumentorum, quas conficiunt dissolutione.

9. Qua superioris de spe dicta sunt, Anti-Attritionaris parum adlubescunt, et non de concupiscentia, sed de amicitia, seu charitatis amore Tridentinum astari, obscuritate propongunt: quia post spem, inquit, amorem flagitatis spei autem praire concupiscentiam, sententia est D. Thomae dicens: ⁽²¹⁾ Spes prasupponit amorem ejus, quod quis adipisci sperat, qui est amor concupiscentia: ⁽²²⁾ quapropter cum amor a Synodo exactus post spem sit, spei seu concupiscentia dici nequit. Atvero perexigui hoc momentum esse videtur, siquidem Concilium post spem similiiter recenset fiduciam, et nihilominus hanc ad illam spectare, propalam est: ⁽²³⁾ accidit ergo dilectio ad spem, quamquam post eam sit, revocari non poterit? Concupiscentia itaque amor, etsi praeat spci, post illam quoque, et ab ea esse valet; sicut in ipsorum Initialistarum sententia dilectio charitatis ante charitatem, a charitate, et post charitatem est: quemadmodum enim dilectio ista est, quod objectum charitatis semper aspectat, charitatis dilectio ab illis nuncupatur; ita concupiscentia amor, de quo nunc, quia celestem beatitudinem, sicut spes, semper aspicat, spci amor dici potest. Hic vero quomodo et ante, et post spem sit; ita edisserit D. Thomas. ⁽²⁴⁾ In quantum spes respicit bonum speratum, spes ex amore causatur, non enim est spes nisi de bono desiderato, et amato. In quantum vero spes respicit illum, per quem si aliquid nobis possibile, sic amor causatur ex spe, et non est converso. Ex hoc enim, quod per aliquem speramus, nobis posse provenire bona, movemur in ipsum, sicut in bonum nostrum, et sic incipimus ipsum amare.... sed amor ejus causatur ex spe, quam de eo habemus. ⁽²⁵⁾ Amor igitur sperati boni spem praeedit, et causat; sed amor Dei, a quo bonum illud speratur, post spem, et a spe ut a causa est: amore ex spe causato movemur in Deum sicut in bonum nostrum, a quo scilicet bona nostra proveniunt, quo pacio fons est justitia nostra, et sic incipimus eum amare: hujusmodi autem amor concupiscentia sane est, de coequo apposite queunt enodari illa Concilii verba: ⁽²⁶⁾ Illumque tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt: ⁽²⁷⁾ nam Deus fons justitiae, bonum nostrum, ac bonorum omnium, que penitens sperat, auctor existit. Itaque de Deo agunt bono nostro, seu nostra justitia fonte et Synodus, et D. Thomas, atque eiusdem prope verbis utantur: hic ait: ⁽²⁸⁾ Sic (nimis ut est fons justitiae) incipimus eum amare: ⁽²⁹⁾ Illa inquit: ⁽³⁰⁾ Illumque tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt: ⁽³¹⁾ Amor incipiens, de quo D. Thomas, concupiscentia, et a spe et a compertissime: cur ergo incipiens dilectio, quam assignat Synodus, a spe similiiter, et concupiscentia non erit? Ipse S. Doctor ad spem attinere amorem incipientem iterat: statuit ait: ⁽³²⁾ Spes respicit duo: unum quidem sicut principale objectum, scilicet bonum, quod speratur, et respectu hujus semper amor praeedit spem: numquam enim speratur aliquid bonum nisi desideratum, et amatum. Respicit etiam spes illum, a quo se sperat, posse consequi bonum, et respectu hujus primo quidem spes praeedit amorem; quamvis postea ex ipse amore spes augetur: per hoc enim quod aliquis reputat, per aliquem se posse, consequi aliquid bonum, incipit amare ipsum: et ex hoc ipso, quod ipsum amat, postea fortius de eo sperat. ⁽³³⁾ Sed advertas ora, charitatis etiam amorem, et a charitatem ipsam aliquatenus spes causari, ait namque Doctor ipse Angelicus: ⁽³⁴⁾ Fides generat spem, et spes charitatem, secundum scilicet, quod una disponit ad alteram: ⁽³⁵⁾ et idcirco amor, qui spem subsequitur, haud unicus, sed duplex est, alter qui ut bonum nostrum,

⁽²⁰⁾ Ibi q. 66. 2. 6. ad 2.

⁽²¹⁾ Ibi q. 40. 2. 7. c.

⁽²²⁾ Ibi q. 66. 2. 4. ad 3.

⁽²³⁾ Ibi q. 66. 2. 6. ad 1.

CAPUT. I.

parationem, opus denique non coactum, sed liberum esse, ac voluntarium. Et hinc de supernaturali attritione affari Concilium, recte dixeris, nemo enim nisi haeresim sapiat, naturali rei tribuere praedicta omnia valebit. Quapropter attritio, de qua hic agendum, quamquam formidolosa, meticulosia, servilis à multis appelletur, et id genus alijs, quæ ignominiam redolent, nomenclationibus passim afficiatur, egregia tamen ipsius perfectioni obesse hoc nullatenus potest; ipsa etenim uia, utpote supernaturalis, et quæ modo recensu exornata præstantis, mundi hujus asperabilis rebus omnibus, imo et angelicis ipsiis naturis antecellere quam maxime censenda est: nuncupatus autem imperfectus dolor, et contritus imperfecta, band quidem absolute, sed collate ad perfectam contritionem, quæ potior est; si enim, nulla contritionis hujusmodi ratione habita, perpendatur, donum Dei præstantissimum esse constabit.

4. **Attritionis, attritionisque finitiones ex ipsis Tridentini doctrina sunt efformandas.** Contritionem generatim ut à perfecta abstractit, et imperfecta, ita ipsummet describit Concilium (4) „ Animi dolor, ac detestatio est de peccato commiso, cum proposito non peccandi, di de cetero. „ Ipsam postmodum in perfectam partitur, et imperfectam: priorem charitate perfici, alteram posteriorem vero ex turpitudinis peccati consideratione, ex gehenna poena tamque metu, aut æternæ beatitudinis amissione pronanare: quocirca perfœcta sic à Theologis definitur. „ Contritus est dolor perfectus de peccatis assumptus propter Deum summe dictum cum proposito confitendi, satisfaciendi, et de cetero non peccandi. „ Imperfectam ita explicat idem: „ Attritus est dolor imperfectus de peccatis assumptus propter peinas inferni, amissionem beatitudinis, vel propter deformitatem peccati cum proposito confitendi, satisfaciendi, et de cetero non peccandi. „ Sed scias velim, contritionem, quæ propter Deum summe dilectum assumi dicitur, summum seu maximum Dei amore, haud intensive, ut inquietum, sed appetitivæ tantum flagitate. Hujusmodi autem amor in eo est, qui Deum vere, acque ex charitate diligit, sive tempe, sive fervore id faciat, et dilectionem hanc rebus cunctis anteponit, ac p̄t omnibus estimat. Sed audire juvat præstantissimum Theologum Melchiorem Canum, qui in tercia parte sua Relectionis de Penitentia ait: „ Amorem Dei super omnia dupliciter posse dici maximum. Uno modo intensive, graduali quadam intentione, quo pacto junioris de intensione loquuntur. In quem modum non oportet amorem Dei esse maximum. Alter intelligitur esse maximus appetitivæ... Femina interim vehementius, et intensius catellum amat, quam aurum; et tamen si alterutrum oporteret amittere, aurum catello preponeret; ita quoniam pluris facit aurum, quam catellum, plus diligit aurum, non intensive quidem, sed appetitivæ. Quo modo etiam contritus dolor est maximus, quia si daretur optio, mallem amississe pecunias, mallem me mortuum fuisse, quam peccasse. „

5. Dispertitur attritio primò in naturalem, quæ naturali, et supernaturalem, quæ supernaturali motivo innititur: illa autem, quæ divina firmatur fide, charitatis amore non indiget, ut supernaturalis sit, nam Alexander octaua thesim hanc proscriptis n. 15. „ Attritus, quæ ex gehenna, et poenarum metu concipiatur sine dilectione benevolentiae Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis. Ceterum quæ naturalis est insufficiens prorsus ad Sacramentum Penitentie rite suscipiendum existimari debet, quia Venerabilis Innocentius undecimus propositionem istam similiter damnavit 57. „ Probabile est, sufficere attritionem illa efficaciter voluntatem peccandi expellit, peccata ipsa detestatur, emendationemque proponit; hac vero aut minimè, aut inefficaciter id præstat. De efficaci, ac supernaturali attritione, de qua Tridentinum agere videtur, hinc quoque est controversandum. Tertiò attritionem discriminant nonnulli in servilem, quæ metu, et initialem, seu filialem, quæ timore, et charitatis dilectione progrediatur: ast omnibus divisio ejusmodi placere nequaquam potest, quoniam id, quod disceperatur acriter, improbaturque à permultis, jamjam supponit, anorem scilicet charitatis cum attritione quire in homine mortifera labe consperso reperiatur.

6. Ad timorem quod attinet, sic cum oportet definire: „ Fuga à malo arduo futuro, quod nequit facile vitari. „ malum enim, quod nullo negotio vitatur, vir fortis non timet. Desumitur definitio isthac ex Sanctis Doctoribus Augustino, et Thoma: (5) nam prior

(4) Sess. 14. Cap. 4.

(5) S. August. in Psalm. 67. n. 2. D. Thom. 1. 2. q. 42. 4. 3. c. & 3. Sent. 4. 3. q. 2. 4. 3. quæstiunc. 4. sol.

CAPUT. I.

ait: „ Fuga quippe animi est timor. „ alter inquit: „ Timor est de malo futuro arduo, quod non potest de facili vitari... Malum, quod facile vinci, aut vitari potest, non timemus, sed odimus tantum. „ Quadruplicem timorem per ordinem ad Deum assignat, et explicat idem S. Thomas dicens: (6) „ De timore tuunc agimus, secundum quod per ipsum alii quo modo ad Deum convertimur, vel ab eo avertimur. Cum autem objectum timoris sit malum, quandoque homo propter mala, quæ timet, à Deo recedit et iste dicitur timor humanus, vel mundanus. Quandoque autem homo propter mala, quæ timet, ad Deum convertitur, et ei inhaeret: quod quidem malum est duplex, scilicet malum poena, et malum culpa. Si ergo aliquis convertatur ad Deum, et ei inhaeret propter timorem poena, erit timor servilis. Si autem propter timorem culpa, erit timor filialis; nam filiorum est, timore offendit patris. Si autem propter utrumque, est timor initialis. „

7. Timor mundanus, vel humanus semper malus est, quia neque ut vitemus mala, neque ut consequamur bona, à Deo recedere, nobis licet. Timor servilis, ita nuncupatus quia servi poena metu potius, quam amore hero suo communiter obtemporant, et inserviant; si cum actuali affectu ad culpam sit, dicitur servilliter servilis, et rectus non est; si illa affectio careat, servilis absolute vocatur, et est innoxius. Deinde servilis timor, si naturali fidei, ac virtuti nitatur, ut in heretico, naturalis; si supernaturali fideli, et auxilio, ut in catholicis, supernaturalis erit. Quod si hinc etiam naturalem dixeris, improbabilis doctrinam trades, nam Alexander VIII. jam laudatus hancquoque thesim, quæ de metu fidei supernaturali innoxio loquebatur, proscripsit: 14. „ Timor gehennæ non est supernaturalis. „ Timor filialis dicitur etiam castus, id namque caritas, ex qua ille oritur, præstat, ut et benignus pater, et castus sponsus Deus nobis sit. Unde ait D. Thomas (7) „ Timor filialis, et castus ad idem pertinent; quia per caritatis amorem Deus pater noster efficitur, secundum illud Rom. 8: acceptis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater: et secundum eamdem caritatem dicitur etiam sponsus noster, secundum illud 2. Cor. 11. despondi vos uni viro virginem castam exhibete Christo. Timor autem servilis ad alium pertinet, quia caritatem in sui ratione non includit. „ Timor servilis ad attritionem, filialis ad contritionem spectat, ipso Angelico Magistro dicente: (8) „ Attritionis principium, est timor servilis, contritionis autem timor filialis. „

8. Itaque supernaturalis, et fide divina innixus servilis timor esse debet, ut peccatoris cordi attritionem, quæ supra naturam similiter sit, incutiat; si enim humano tantum fulcitur testimonio, haud supernaturale, sed naturale ipse efficit dolorem. Quocirca peccator jam resipescens, Deum omnium hominum judicem fore, fide magistra, dignoscit; eumdemque sicut gloriam suam probis, sic et pravis sempiternos ignes donatum ire, animo suo volvens, merito expavescit, ac de peccatis suis dolet: quamobrem et dolor ipsius, et timor, sicut fides ipsa, cui iniuntur, supernaturalibus rebus jure adscribi debent. Servilem hunc timorem docet, ac præcipit Dominus in Evangelio dicens; (9) „ Timete eum, qui potest et animam, et corpus perdere in gehennam. „

9. Inferni metus, quamvis supernaturalis sit, dum in homine peccatore invenitur, servilis, sicut attritio ipsa nuncupatur. Hac timoris servilitas, quemadmodum fidei informitas, in ipso peccato consistit, quia (10) „ Omnis qui facit peccatum, servus est peccati: „ et ideo non timoris sed timoris vitium est. (11) „ Servilitas, inquit D. Thomas, non pertinet ad speciem timoris servilis, sicut nec informitas ad speciem fidei informis... ideo timor servilis secundum suam substantiam bonus est, sed servilitas ejus est mala. „ Eapropter servilitas à substantia timoris, sicut et informitas à substantia fidei secerri optimè valet: et ideo quemadmodum sine informitate fides, ita sine servilitate timor in homine, dum à culpa solvitur, manet: ac proinde nedum peccatores, sed justi quoque homines Deum judicent, aternosque cruciat, vel quia de sua justitia certi non sunt, vel quia delinquere adhuc valent, et danninari, haud inimerit, quādū in hoc mundo sunt, reformati. Unde dicitur: (12) „ De propitiato peccato noli esse sine metu. „ Et: (13) „ Beatus homo, qui semper est pavidus. „ Ac propterea metuit Job, vocatur enim vir simplex, et rectus, ac times Deum, et recedens à malo, qui etiam ajebat: (14) „ Verebar omnia opera mea, sciens, quod non par-

B §

(6) 2. 2. q. 19. 2. 2. c. (7) Ibi ad 3. (8) Suppl. q. 1. 2. 3. c. (9) Matth. 10. 28. (10) Joann. 8. 34.

(11) 2. 2. q. 19. 2. 4. c. (12) Eccl. 5. 5. (13) Prov. 28. 14. (14) 2. 28.

CAPUT. II.

, jam unitum est, non habet rationem ardui. " Itaque spei amor respicit Deum ut bonum nobis arduum; dilectio autem charitatis ut bonum nobis jam unitum: et exinde fit, ut arbitror, quod hec nullatenus reperiatur in peccatore; isti enim Deus est bonum, haud quidem unitum, sed maxime separatum, arduum, et adeptu difficilellum.

(4) Sed oro te, ne dum hic concupiscentiam, et concupiscentia amorem sepius legeras, de ea me umquam loqui existimes, quæ terrenatum rerum expeditio est; hæc enim pravam, atque scelestam sobolem in nobis plerunque emititur, nam ut ait. B. Jacobus: (29) „ Unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus, et illeatus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. " De istiusmodi concupiscentia, quæ peccati fomes etiam dicitur, hoc Tridentinum inquit: (40) „ Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem, hæc sancta Synodus fatetur, et sentit: quæ cum ad agonem relata sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi Iesu gratiam repugnantibus non valeret, quinimo qui legitimè certaverit, coronabitur. Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicae numerum, quam intellexisse, peccatum appellari, quod verè, et proprie in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, et ad peccatum inclinat. " Non ergo de hac, sed de illa concupiscentia hic affor, quæ celestium bonorum desiderium est, sive quæ bona ipsa, eorumque fontem Deum, nos amore facit, et concupiscere. De ista loquuntur David, et Salomon, dum aijunt: (41) „ Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini... Concupivi Salutare tuum Domine... Concupiscentia itaque sapientia dedit ad regnum perpetuum. "

(5) Postrema isthac, quæ apud orthodoxos casta concupiscentia vocatur, et fide, ac spe innixa est, male audit apud Quietistas, qui Deum amore puro, hoc est, sine ullo ad nostrum commodum, et utilitatem respectu diligendum, eidemque absque ullius mercedis intuitu præcipiant inserviendum: ac propterea concupiscentiam, seu concupiscentia amorem probare nequeunt, qui in Deum tendat, uti bonum nostrum est, ac bonorum, quæ discipimus, fons, et origo. Atvero velut impia, atque Dei verbo dissentanea rejicienda est doctrina ista: nam de antiquis Patribus asserit D. Paulus, eos præ oculis habuisse mercedem: (42) „ Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis recompensationibus, sed a longè eas aspicientes, et salutantes: " celestem patriam desiderasse: „ Nunc autem meliori appetunt, id est coelestem: " Moysem itidem remuneracionem suscepisse: " Aspiciebat enim in remuneracionem. " David quoque dixit: (43) „ Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem. " Imò Christus Dominus non solum Deum diligere, verumtamen bona ab eo flagitare, nos docuit, ac in his regnum celeste investigare præsertim: (44) „ Quarité primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicentur vobis. " Meritò proinde Quietistarum dogmata ab Ecclesia proscripta sunt: et idcirco omnes tam justi, quam peccatores Deum amare, cique servire possunt propter retributionem; hanc enim spes, et charitas aspiciunt; istarum autem dictum sequens virtutem, bene se quisque gerit. Charitas in viro justo desiderium æterna felicitatis, seu vivendi cum Deo, ipsoque fruendi succedit, juxta illud: (45) „ Desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo: " hujusce vero desiderii causa dum agit justus aliquid, bene, imo et meritorie agit. Unde ait Tridentinum: (46) „ Si quis dixerit, justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit. " Peccator item, ac præcipue cum attritus est, etsi charitate careat, spei qua aspicitur ratione, celestium bonorum castam habet concupiscentiam: quocirca dum bona illa desiderat, et ut eā indepcatur, de peccatis suis dolet, Sacraenta suscipit, aut quid simile præstat, bene etiam, et laudabiliter operari dicendus est, nam Alexander VIII. has damnavit theses: 10. „ Intentio, qua quis detestatur malum, et prosequitur bonum, mere ut celestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens. 13.

(39) 1. 14. (40) Sess. 5. Decreto de peccato origin. (41) Ps. 83. et 118. v. 174. Sap. 6. 31.
(42) 11. ad Hebr. 13. 16. 26. (43) Ps. 118. 112. (44) Matt. 6. 33. (45) Ad Philip. 1. 23.
(46) Sess. 6. can. 31.

CAPUT. III.

, Quisquis etiam aeternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties, intuitu licet beatitudinis, operatur. "

(46) Sciendo quoque, amorem spei, vel ad spem attinentem, de quo hactenus egredia spei copulari, ut hæc absque eo non consistat. Id luculentius tradit D. Thomas, dum ait: „ Non est spes nisi de bono desiderato et amato... Numquam speratur aliquod bonum, nisi desideratum, et amatum. " S. Augustinus spei quoque sic nectit amorem: (47) „ Spes esse sine amore non potest... Nec amor sine spe est, nec sine amore spes, nec utrumque sine fide. " Porro amor ita spel, ac fidei unitus et supernaturalis est, et iustificatione prel, neconon charitati, ejusque dilectione, sine quibus idcirco esse valet, sicut spes ipsa, ac fides; et cum insuper in objectum speratum vergat, quod est bonum nostrum, non charitatis amor, sed concupiscentia potius nuncupari debet. Verum ita, quæ fidearent, habere etiam possunt amorem concupiscentie erga Deum; plurima enim ab eo postulant, sperantque bona consequi, et inde incipiunt amare ipsum: eorum tamen amor non est supernaturalis, quia non procedit à supernaturali fide, ac spe, sicut amor fidelium.

(48) Scias itidem oportet, quod concupiscere et desiderare idem plerunque significare, et ideo concupiscentia amor frequenter etiam desiderium vocatur. Unde ait D. Thomas: (48) „ Ea quæ concupiscimus, simpliciter quidem, et proprio desiderare dicimus, non autem amare, sed potius nos ipsos, quibus ea concupiscimus. " Hoc principium verum est respectu bonorum, quæ peccator attritus sibi concupiscit, uti sunt gratia, virtutes, et ipsa beatitudinis. Deum tamen, à quo illa sperat, propriè etiam ut reor, amare ipse dicunt amorem nimis initiali seu incipiente. " Per hoc enim quod aliquis reputat, per aliquem se posse, consequi aliquod bonum, incipi amare ipsum. .. Sic autem qui desiderat pecuniam, amat propter hoc eum, à quo pecuniam recipit. " Sed amor iste incipiens, quod Deum aspiciat, haud qua in se bonum, sed qua nobis beneficium, suaque bona conferentem, concupiscentia est, et non charitas.

(49) Juverit tandem hoc P. Concine referre verba, que et memoratam sapius amoris utriusque diaphoram, et alia qua hic traduntur, amplius roborant: (49) „ Si Deum amas, quia te creavit, redemit, conservat, protegit, alit, uno verbo, quia tibi beneficius est, amor appellatur casta concupiscentia. Si illius amore flagras quia bonus, quia dignus est, ut omnes ejus amore ardeant, ut illi bonum velint, et ejusdem laudes pangant, ipsumque colant, amor est charitatis, et amicitia. "

(47) Cap. 8. Enchir. n. 2. (48) Lib. 1. cont. Gent. c. 91. (49) In Comp. lib. 3. diss. 2. c. 4. n. 224

CAPUT. III.

Charitatis etiam amor, neconon contritionis opus ad attriti hominis iustificationem requiruntur.

1. DE amore charitatis permulti, ut supra monui, Tridentini verba illa accipiuntur, Illumque tamquam omnis iustitiae fontem diligere incipiunt: " quibus cum ultro fuerim, modò ne præviis, sed concomitantibus adjudicent dispositionibus amorem istum: quandoquidem haud unica ad formam, sed duplex extat preparatio, altera, quæ ipsam præcedit, quæ comitatur altera: attritio præi quidem gratia; hujus vero consors est dilectio charitatis, quæ esse revera inchoat, cum gratia datur, ita nimis ut adulati homines tunc, id est dum gratiam accipiunt, ac justi fiunt, Deum incipiunt diligere. De dilectione ista commode enodari possunt supradicta Concilij verbas: cum enim de impiorum iustificatione ibi disserat, dilectionem in ipsa iustificatione incipientem indigitare voluisse ajens: " diligere incipiunt: " reri quisque non immerito valebit. Dilectione hujusmodi, quæ perfecta reapse est, et perfecta item contritione, quæ simul cum illa id temporis incipiatur, eget attritus homo ut remissionis gratia donetur. Verum per-

CAPUT. III.

¹⁴ facta id genus opera, non quod intensa, sed quod absque mortali scelere ullo, immo cum gratia, et charitate sint, in praesentia dicuntur.

Nec mirum tibi sit, quod homo attritus in ipso sua justificationis momento dictionis, contritionisque actus præditos, qui justorum sunt, efficeret valeat; quamvis enim peccati macula aspersus adiuc ad justificationem accedat, in ea tamen una cum divina gratia, charitatis, ac penitentia virtutibus ornatur, quae in istiusmodi operationes statim erumpunt. (1) „ In eodem instanti, ait D. Thomas, in quo forma acquiritur, incepit res operari secundum formam, sicut ignis statim, eua est generatus, moveretur sursum: est si motus ejus esse instantaneus, in eodem instanti completeretur. Motus autem liberis arbitrii, qui est velle, non est successivus, sed instantaneus.“ Porro formæ, quæ in instanti justificationis acquiruntur, sunt gratia, charitas, et penitentia: quo circulis jam tunc, ni adsit obex, incipit penitens operari, propterea que dilectionem, et contritionem, que excedunt virtutem, atque arbitrii nostri opera sunt, efficiet in illo instanti. Efficacitate pari, ac promptitudine gratia, et charitas, operare in Angelis fuere; ipsi enim in primo sua conditionis momento dilectionis Dei perfererunt actum, quo aeterna beatitudine constituti sunt digni. (2) „ Omnes, inquit ille, in gratia creati in primo instanti meruerunt.“ Eadem vi, ac energia in Christo potita fuisse dona coelestia, idein ipse astruit docens, Dominum in ipso sua conceptionis momento actum meritiorum, immo et beatificum; seu visionem beatam peregisse: (3) „ In primo instanti sua conceptionis meruit Christus. . . . In primo instanti sua conceptionis Christus, secundum quod homo, fuit beatus.“ Sanctificans igitur gratia donum, ac gloria lumen, quæ a primo instanti habuit Redemptor noster, et meritiorum, et beatificum opus tunc effecerunt; cum autem neque beatitudine, neque meritum sine amore Dei consistant, sic etiam, charitatis virtutem tam in Domino, quam in Angelis ejus a primo instanti Deum dilexisse. Unde si supernaturales forma iste ubi producuntur sunt, continuo operantur, gratia, charitas, et penitentia, que attrito homini dum justificatur, conservantur, operationes suas, dilectionem, videlicet, et contritionem, in ipsa efficiunt justificatione, quam idcirco neusiquam antecedent, sed comitantur actus præfati.

3. Angelicus ipse Praeceptor in operibus hisce pro impiorum justificatione exposcendis perpetuus est. De amore charitatis hæc inter alia inquit: (4) „ Cum actu fidei in justificatione semper adjungitur actus charitatis.“ Et actus enumerans, quies justificationis opus peragitur, charitatis amoris logum tribuit quintum dicens: (5) „ Quorum actum primum principium est Dei operatio convertentis cor secundum illud Thren. ult: Converte nos Domine ad te, et convertemur. Secundus actus est motus fidei. Tertius est motus timoris servit, quo quis timore suppliciorum à peccatis retrahitur. Quartus actus est motus spei, quo quis sub sp̄ venie consequenda assumit propositum emendandi. Quintus actus est motus charitatis, quo aliqui peccatum displicer secundum se ipsum, & non jam propter supplicia. Sextus actus est motus timoris filialis, quo propter reverentiam Dei aliquis emendam Deo voluntariis offerit.“ De contritione similiter, qua penitentia virtutis actus est præcipuis, hæc astruit. (6) „ Effectus gratia operantis est justificatio impij, in Deum, qui est actus fidei formata, et motus liberis arbitrii in peccatum, qui est actus penitentie. Hic tamen actus humani sunt ibi, ut effectus gratia operantis simul produci cum remissione culpa. Unde remissio culpa non fit sine actu penitentie virtutis, licet sit effectus gratia operantis. . . . Actus penitentie virtutis habet, quod sine eo non possit fieri remissio culpa in quantum est inseparabilis effectus gratia. . . . (7) In ipso motu contritionis justificatur penitent, sicut in ipso actu ablutionis baptismalis justificatur puer baptizatus. Tunc autem aliquis justificatur, quando gratiam recipit: unde simul cum gratia infusione, et justificatione est motus contritionis: sed motus attritionis præedit quasi preparatorius. Nos autem nunc non loquimur de preparatorijs ad justificationem,

(1) 1. 21. q. 113. à 7. ad 4. (2) 1. p. q. 62. à 5. ad 4. (3) 1. p. q. 14. à 3. et 4. c. (4) 4. Sent. de 17. q. 1. à 3. quæstiunc. 1. ad 4. (5) 3. p. q. 85. à 5. c. (6) Ibi. q. 36. à 6. ad 1. et 3. (7) loco cit. Sent. à 4. quæstiunc. 2. solut.

CAPUT. III.

¹⁵ sed de his, quæ intrant substantiam ipsius. . . . Sicut ad contritionis motum requiritur, quod adgit gratia, ita quod absit culpa, quia cum ea esse non potest.“

4. Attritus igitur homo dum justificatur, trifarié liberum ejus moveretur arbitrium, scilicet fidei formata, charitatis, et contritionis actu: istiusmodi verò motus justificationis ipsi, ad quam desiderantur, minime præcent, sicut attritio, sed comites sese adsciscunt; sunt enim in ipsa justificatione, sunt produci cum remissione culpa, sunt cum infusione gratia, sunt ipsius gratia effectus, sunt ab ea inseparabiles, sunt opus in quo justificatur penitent, sunt intrantes justificationis ipsius substantiam, sunt denū, et elicuntur præsente gratia, absente culpa: et idcirco liberi arbitrij motus isti non antecedentes quidem, sed gratiam ipsam, seu justificationem concomitantes dispositiones nuncupari debent. Idipsum saepè alias reperit Angelicus Magister. (8) „ Infusio gratia, inquit, est in instanti, et in eodem instanti est remissio culpa, et motus liberii arbitrii, qui est quasi dispositio completa ad suscipiendam gratiam: et sic totum, quod ad justificationem requiritur, est in instanti: unde justificatio non est successiva, sed subita.“ Hac de causa motus liberi arbitrij supra recensiti, quæ ad justificationem necessarij ab eo existimantur, in ipso justificationis momento sint oportet. (9) „ Liberum arbitrium, subdit, in justificatione impij moveretur in Deum motu fidei, charitatis, et spei: oportet enim, justificatum in Deum converti, amando ipsum cum spe veniam.“ Ubi penitentem hand justificandum, seu ante justificationem, sed jam justificatum amare Deum oportere docet. (10) „ Contritio, addit quoque, est à libero arbitrio, et à gratia: secundum quod procedit, à libero arbitrio, est dispositio ad gratiam simul existens cum gratia, sicut dispositio, quæ est necessitas simul est cum forma: sed secundum quod est à gratia, comparatur sicut actus secundus ad gratiam.“ Si contritio simul existit cum gratia, ipsiusque actus est secundus, non prævia ad ipsam, sed concomitans est dispositio. (11) „ Præparatio hominis ad gratiam habendam, hoc insuper stabilit, quadam est simul cum ipsa infusione gratia: et talis operatio est quidem meritoria, sed non gratia, qua jam habetur, sed gloria, quæ nondum habetur. Est autem alia præparatio gratia imperfecta, quæ aliquando præcedit donum gratia gratum facientis, quæ tamen est à Deo movente. Sed ista non sufficit ad meritum, nondum homine per gratiam justificato; quia nullum meritum potest esse nisi ex gratia.“ Præparatio meritoria et amor charitatis est, in eo namque meritum nostrum præcipue consistit, et etiam contritio, quæ amorem secum habet individuè, quia est dolor de peccatis propter Deum summe dilectum assumptus: ob idque contritio, et amor non solùm meritorij, sed etiam gratia consortes, ac propterea concomitantes illam dispositiones sunt. (12) „ Tota justificatio impij, docet itidem, originaliter consistit in gratia infusione, per eam enim et liberum arbitrium moveretur, et culpa remittitur.“ Si ergo gratia ipsa, vel ejus infusio liberum moveret arbitrium, hujus opera, quæ in justificatione, ipso magistro inveniuntur, non ante gratiam, sed cum ea erunt.

5. Libuit hæc quamquam sublonga Sancti Doctoris producere testimonia, ut charitatis, penitentieque virtutum actus, amorem scilicet, et contritionem, necnon fidei formata assensum, omnibus conspicuum sit, desiderari quidem ad impiorum justificationem; ipsam verò nullatenus antecedere, sed cum ea esse. Id autem ultra edisserit, dum rationem afferat, quæ attritus homo motus illos adhibere tenetur in sua justificatione, dicens: (13) „ Deus mover omnia secundum modum uniuscujusque, sicut in naturalibus videmus, quod aliter moventur ab ipso gravia, et aliter levia propter diversam naturam utriusque. Unde et hominem ad justitiam moveret secundum conditionem naturæ humanae. Homo autem secundum propriam naturam habet, quod sit liberis arbitrii. Et ideo in eo, qui habet usum liberis arbitrii; non fit motio à Deo ad justitiam absque motu liberis arbitrii; sed ita infundit donum gratia justificant, quod etiam simul cum hoc moveret liberum arbitrium: ad donum gratia acceptandum in his, qui sunt hujus motionis capaces.“ Ad operationes itaque arbitrij nostri, quies

(8) Ibidem à 5. quæstiuncula 1. solut. (9) de veritate q. 28. à 4. c. (10) ibi à 8. ad 1. (11) 1. 2. q. 112. à 2. ad 1. (12) ibi q. 113. à 7. c. (13) ibidem à 3. c.

CAPUT. III.

^{16.} libere suscipimus, acceptamusque sanctificantis gratia donum peragendas, haud ante, sed cum hoc nobis concertur donum, a Deo ipso movemur; et ideo non antecedentes sed consociantes gratiam ipsam dispositiones sunt opera illa, nimirum fidei format, et charitatis actus.

6. Edissertat similiter S. Doctor, quomodo arbitrij nostri motus praedicti, licet sicut a gratia, et cum gratia, ad illam suscipiendam attritum aptare hominem, eamque propterea valeant ratione aliqua praecedere, aens: (14) „Aliquo modo gratia infusio, et „culpe remissio procedunt, aliquo autem modo praedicti motus, quod patet ex simili in „generatione naturali, qua est terminus alterationis. In eodem enim instanti terminatur „alteratio ad dispositionem, qua est necessitas, et generatio ad formam; et tamen „secundum ordinem naturae utrumque est prius altero aliquo modo: quia dispositio, „qua est necessitas, praecedit formam secundum ordinem causa materialis; sed forma „est prior secundum ordinem cause formalis: et secundum hunc modum illa qualitas „consummata est etiam formalis effectus forma substantialis, secundum quod forma „substantialis est causa accidentalium: et ideo cum isti motus, qui sunt in ipsa justificatioue impii, sint quasi dispositio ultima ad gratiae susceptionem suo modo, praecedunt quidem in via cause materialis; sed sequuntur in via cause formalis: et ideo „nihil prohibet eos esse formatos.“ Si autem arbitrij nostri motus praedicti, nempe fidei, charitatis, et contritionis actus, formati sunt, non pravia, sed concordantes dici debent preparationes, siquidem qua antecedenter disponunt, cuncta extant informes.

7. Igitur contrito, et amore Dei impiorum justificationi concomitanter intersunt: et licet servidissimi quandoque, ut in David, Magdalena, Petro, Saulo, aliisque penitentibus illustribus, ut reor, fuerint, illo tamen fervore, ut justificationi interveniant, minime egent; neque enim peccatores omnes, qui expiantur, amore Dei valde successi a culpa resurgent. Nihilominus actus illi, etsi remissi, ac tepidi, semper dicendi sunt perfecti, non, ut patet, quia intensi, sed quoniam absque flagitiis lethalis macula, neconum gratia, et charitate reperiantur.

8. Ad perfectos hac ratione actus hujusmodi non modo commonefaciendi, sed et obstrangendi sunt peccatores, justificari quippe tenentur, quia ut docet D. Thomas: (15) „Nec „per modicum tempus licet in peccato morari, sed quilibet tenerit, peccatum statim „deseretur secundum illud Eccl. 21: quasi a facie colubri fuge peccatum.“ amorem autem, et contritionem ad justificationem desiderari, probatum est. Quocirca ut peccatoribus iussi, et ad salutem ipsorum necessarij actus isti censendi sunt: et ideo, illis conscientibus, penitentes extra Sacramentum justificari accidit haud umquam: intra Sacramentum tamen evenire id aliquando posse, ij sane, qui attritionem sufficientem dispositionem praviam existimant, quorum mox sentientiam amplectatus ero, neutiquam inficias ibunt: etenim si homo vere attritus peccata sua sacerdoti patefaciat, et sub manu sensuum omnium usi privetur, tum sacerdotali adhibita absoluzione, Sacramentum reapse, ac propere gratiam quoque, et virtutes accipiet, quia nullum his suspicendis obicem habet; amoris enim, et contritionis actus, qui necessarij concomitanter erant, et desunt, efficere proper animi deliquium non valet. Et in hoc Sacra menta nostra, quae Dominicæ passionis virtute eidem affixa nimirum perditantur, differunt ab antiquis, quae adultis hominibus, ni vere contriti, Deique amatores charitate, penitentiaque efficerentur, gratiam exhibebant numquam.

9. Huic alteram ex his, quae Tridentinum tradidit, doctrinam subtexam germanissimam, equidem integrum peccatorum confessionem penitentibus ad justificationem necessariam esse, docet dicens: (16) „Universa Ecclesia semper intellexit, institutum etiam esse a Domino integrum peccatorum confessionem, et omnibus post Baptismum lapis, jure divino necessariam existere.“ Et nihilominus memorato deliquio superveniente, sine hac integritate justificationis opus expissime in agri sicut, compertum cuique est. Verumtamen impedimento illo cessante, sicut confessionem integrare, ita etiam amorem, et contritionem adhibere, tenerunt penitentes. Quinamo charitas ipsa, et penitentia, obice

(14) loco citato Sent. 4. questione. 2. Solut. (15) 2. 2. q. 62. 28. c. (16) Sess. 14. cap. 3.

CAPUT. IV.

17:

eo submoto, in actus hosce natura sua abripiuntur, eosque actum eliciunt, sicut ignis, præpedimento, quo in imis detinetur, ablato, est vestigio ascendi.

10. Qua superius allata sunt. B. Thomas documenta, tritam illam veterum, recentumque Theologorum patrem, ex atrito videlicet contritum virtute Sacramenti hominem fieri, veram esse produnt; siquidem attritus homo Penitentia Sacramentum suscipientis justificatur, et in justificatione ipsa gratiam utique, et eas, quibus conteri confestim valeat, virtutes, charitatem nimirum, et penitentiam, certum est ipsum nancisci; et ideo continuo, si obex abest, et eo ablato, si adest, contritionem elicet, seu contritus fit homo ille.

11. Verum scias optaverim, contritionem, et amorem, qui charitatis, ac penitentia factus jure dicuntur, ab atrito homine aliquando etiam alijs Dei auxilijs effici posse, haud esse improbable; neque hinc deducere cuiquam fas est, nos absolutè conteri, Deumque amare sine his quire virtutibus; cum enim earum robur, atque præstans divinis inesse valeant auxilijs, virtutes profecto, haud permanenter, sed transiunt exhibita, auxilijs quibus id a nobis fiat, dicenda sunt. Doctrina isthac etiam altera, quam tradit Aquinas, robatur; nam de divina omnipotencia loquens ait: (17) „Potest mentem ad hoc perducere, ut divina essentia uniat in statu vita modo illo, quo unitur sibi in patria, sine hoc, quod a lumine glorie perfundatur.“ Mens autem hujusmodi Deum utique videret, sicut videtur in patria. Locum hunc sic Thomista exponunt suomet doctrina Magistri, (18) ut mens humana, qua Deum in hac vita conspexerit, glorie lumine, haud quidem per modum habitus, qui res permanentes, sed adinstar auxilijs, quod citio transit, certocerte honestetur. Num verò prater Christum aliquis sub sole adiung degens Deum viderit, quæstio adiaphora nunc mihi est, à qua idecirco abstineo prorsus. Attamen si id aliquid datum, is profecto transiunt lumine perfusus est: quod quidem veri, germanique luminis glorie perfectionem integrari, permanentia dumtaxat excepta, habuisse reos aliqui Dei visionem efficerre nequit. Hujusmodi autem lumen auxilium appellatur potius quam virtus, quoniam virtutes habitus quidam sunt permanentes; auxilia vero niladmodum durant, videlicet, dum opus, cui serviunt, consistit. Nihilo ergo sciens contrito, et dilectio Dei, licet charitatis, ac penitentia: actus sint, casu raro ali quo à transiunte item auxilio eas promanare posse, non inficiabat: ut auxilium isthac charitatis, penitentiaque perfectionem, si permanentiam similiter excipias, habere necessarium est, ut illa efficiat opera, et ideo cum sanctificate gratia, et absque mortali scelere illo, sicut virtutes ipsæ sunt, proculdubio erit: atque idecirco dilectionem, et contritionem, quas emitur, non pravias, sed consequentes gratiam ipsam preparationes dixerim.

12. Scias itidem amorem concomitantem, quem hactenus prosecutus sum, et impiorum justificationis interesse constitui, tradi etiam a B. Augustino ajente: (19) „Non enim reconciliamur illi, (Deo) nisi per dilectionem, qua etiam filii appellamur.“ Dilectio itaque ad reconciliationem necessaria est; sed dilectio, qua reconciliacionem ipsam, seu justificationem operatur; dilectio, qua filii Dei vocamur; hujusmodi autem non pravia ad reconciliationem, et cum peccato, sed eam concomitans, et cum gratia est; homo namque quamdiu gratia caret, et peccato subest, neque Deo reconciliatus, neque ejus est filius, sed potius inimicus.

(17) De veritate q. 10. 4. 11. c. (18) 2. 2. q. 175. 4. 3. ad 2. (19) lib. de fide, et symbolo c. 9. n. 192

CAPUT. IV.

Quid ultra spei, et charitatis amorem jam expositum Anti Attributionij pro attriti hominis justificatione velint, exploratur.

1. **H**actenus asserta propria instar præmittere, æcum erat, ut ad graviora, diffilioraque orationem vertendi, aditum aperiret. Illis verò qualiter qualiter discussis, modò superest, cum præpotenti hoste pro attritionis sufficientia digladiari;

D

CAPUT. IV.

quandoquidem Anti-Attritionarii sufficientiam hujusmodi censorio supercilio aversantes, attritum hominem praevi, seu antequam justificationis gratia honestetur, ex charitate amare Deum, obstricatum esse, dicitant; et ideo attritionem, quae omni Dei amore benevolo vacua sit, inidoneam dicunt, ut penitentes praevi ad Sacramentum ritè suscipiendum comparet: qui idcirco prater concupiscentia, speique antecedentem, et concomitantem charitatis, benevolentiaque dilectionem, de quibus supra actum fuit, alterum adhibere amorem Dei, ut justi fiant ligati erunt. Ceterum postremum hunc amorem, quem initialem vocant, quia remissus sit, imperfetus, et incipiens, Attritionariis visum est, inopportune, et absque necessitate pro penitentium ad gratiam dispositione prævia esse commentum, illumque propterea constantissime rejiciunt; et inde inter eos litigii, inde bella.

2. Controversia isthac, Theologicarum omnium, siqua alia celeberrima, ac difficultissima, sapientes ita divisit, ut ejusdem gentis, ejusdem schola, ejusdem instituti viros, sicut in bello civili fieri solet, alterutrumque certantes videoas. Longum corum, qui sive huic, sive illi parti adhaerescunt, syllabum texere, non vacat: utraque sane egregij nominis Theologos pro se laudat, et utriusque assertores superiori saculo, ac praesertim in Belgio, ea acrimonia, et pervicacia dimicarunt, ut nedium dissidia, verum et scanda la inter fideles inde exorta sint non pauca. Quapropter Alexander Septimus Pontifex summus eorum paci, et quieti consulens, subsequens edidit decretum.

3. „Die 5. Maii 1667. SS. Dominus noster Alexander Papa VII. cum acceperit, non sine gravi animi mero, Scholasticos quosdam acris, nec absque fideliūm scando inter se contendere, an illa attrito, quae concipiatur ex metu gehenna, excludens voluntatem peccandi cum spe venia, ad imperrandam gratiam in Sacramento. Penitentia requirat insuper aliquem actum dilectionis Dei, assentientibus quibusdam, negantibus alijs, et invicem adversam sententiam censurantibus; Sanditas sua enixè cupiens, pacis vinculum inter fideles servari, omnemque scissuram somitem extingue, auditis votis Eminentissimorum, et Reverendissimorum D. D. Cardinalium Inquisitionis, neon D. D. Consultorum, et Qualificatorum Sacra Congregationis ejusdem generalis Inquisitionis, hoc præsentis decreto in virtute sanctæ obedientia, et sub pœna excommunicationis latæ sententie huic Sanctæ Sedi reservata, aliquaque panis ejusdem, Sanctæ Sedis arbitrio taxandis, precipit cunctis, et singulis fidelibus, quocumque gradu, ac dignitate, episcopali, et majori, imo et cardinali fulgentibus, ut si deinceps de materia attritionis prefatae scribent, vel libros, aut scripturas edent, vel docebunt, vel pradicabunt, vel alio quovis modo penitentes, aut scholares ceterosque erudiant, non audeant aliquius theologicæ censuram, alteriusve injuriæ, aut contumelia nota tare alteram sententiam, sive negantem necessitatem aliquis dilectionis Dei in præfata attritione ex metu gehenna concepta, quæ hodie inter Scholasticos communior videtur, sive assentientem dictæ dilectionis necessitatem, donec ab hac Sancta Sede fuerit aliquid hac in re definitum.“

4. Praeceptum istud examissum servandum est ab omnibus, quoniam adiungendi vim nihilcum amisit, neque amittet, quoad lis ejusmodi pontificio oraculo finem habeat: etenim quamquam P. Concina jam à Sancta Sede de re hac sentiat, fuisse definitum; vel Summi ipsi Ecclesia Pastores, quis jure credendum magis, oppositum docent, ut dicam capite XVIII. Integrum proinde cuius est, sive sufficientiam attritionis, sive amoris necessitatem propugnare: et ideo in hoc opusculo videndum, num attrito servilis sufficiat per modum dispositionis antecedentis, et proxime materia, ut dignè, et fructuosè Sacramentum Penitentia à fidelibus suscipiantur? An vero charitatis affectum illum, quem initialem, inchoatum, remissum, et imperfictum amorem dicunt, habere insuper secum debeat, quo Deus propter seipsum, amabiliter, benevolè, et super omnia, non quidem intensivè, sed appetitivè diligatur? Afectus autem isthic, inquit eius Patroni, licet amor charitatis verè sit, peccatores justificandi ob ejus imperfectionem vim non habet: istiusmodi enim virtus intenso dumtaxat, seu perfecio amoris, ut rursum illi adest. Unde sclera quaque, licet gravissima, ac summam Deo injuriam irrogantia, cum ipsius Dei dilectione super omnia esse una quire in peccatoris corde, non insciabuntur.

CAPUT. IV.

5. Sed scire est, attritionem, ut supra monui, aliquando naturalem esse, ut contingit cum in Iudeis, et Hæreticis, in quibus sicut fides, ita et dolor de peccatis supra natum non est; tum in iis catholicis, qui de peccatis dolent, non propter infernum vitandum, obtinendumque gratia donum, sed propter infamiam, carcere, exilium, aut similem penam temporalem, quam eorum causa patiuntur: aliquando non expellere affectum ad peccata, ipsorumque desiderium, ut in magnis, et consuetudinariis peccatoribus accidere solet, dum semper inernas ob sua criminis penas date perfimescant, et a pravis nebulis, corruptisque moribus recedere; sive dum eorum timor est serviliter servillis. Nunc autem de his minimè, sed de laudabilis, et supernaturali attritione agor, quæ in homine attrito prater spem venia, et concupiscentia dilectionem, quas secum habet, supernaturalibus item fidei, et timoris aëribus, necnon confundi, satisfaciendi, ac de cetero non peccanti voto, atque alijs, quæ capite primo endantur, dotibus stipata sit: ipsiusque præterea non solùm penas fugere, verum et ad Deum configere, ejus gratiam, amicitiam, gloriam concupiscere, et quærere, ob idque ad Penitentia accedere Sacramentum, ultrò faciat.

6. Attritione huic initialis ipse amor, ut ab aliquibus non imi subselli Initialistis explanatur, intimè, ac indivulse videtur inesse: siquidem Natalis Alexander ait: (1) „Desiderium amoris initium amoris est. . . Igitur et qui Deum vera, et sincera voluntate vult amare, ipsum amare incipi.“ Pater Concina hac itidem monet: (2) „Penitens tens aut amet, aut amorem petat, et petendo, amare incipiat, ut Concilium definiri vit. Diligere incipit, qui desiderat, qui nititur, ut dilectionem habeat.“ Clerus quoque Gallicanus inquit: (3) „Neque vero satis adimpleri potest utriusque Sacramento (Baptismo, et Penitentia) necessarium vita nova inchoanda, ac servandi mandata divina propositum, si penitens primi, ac maximis mandati, quo Deus toto corde diligitor, nullam curam gerat; nec sit saltem animo ita præparato, ut ad illud exequendum, divisa, ne opitulante gratia, se excitet, ac provocet.“ Hac Anti-Attritionarii nobilissimi. Quocirca si amorem desiderare, ac petere, si ad illum possidendum nitit, si se ad dilectionem excitare, et provocare, jamjam initialiter amare est, attritus homo, seu penitens attritione superius expositi percussus, initialem amorem, cuius gratia diutius, ac pervicacius, quam pro Græcorum Helena pugnatum est, in se habebit; hac enim omnia perquam accurate præstat ille, siquidem amorem charitatis, sicut et charitatem ipsam, necnon sanctificantem gratiam, et dona cetera, quæ cum ea, et ab ea sunt, ardenter optat, quarique sedulò; horum quippe desiderio illecula ad Penitentia Sacramentum accedit. Porro si dum homo attritus Sacramentum hocce recipit, jam Deum initialiter amat, lis nulla esse debet cum Initialistis, hi enim attritionem sufficientis dispositionis titulo, ac munere exaugurare pertinent, quod ad id offici ritè obeundum, præter attritionem ipsam, Dei quoque amorem super omnia, qui in illa subinde non erit, desiderari, arbitrentur: facessat ergo bellum, nullum deinceps eos inter, et Attritionistas dissidentia sit.

7. Ast neque firmam, neque veram, sed fucosam potius, ac valde lubricam id generis pacem, propertaque item ab integro repetere necessum existimo; quandoquidem desiderium amoris amorem, sicut et gratiam gratiae expeditionem esse, infieri quisque poterit; nam desiderium absentis quidem, et nondum possessi boni est; hoc enim dum adest, non desiderium cit, sed gaudium, et ideo qui amare optat, amoris expers est. Erga bona, que in nostra sunt potestate, parum a possessione abesse desiderium, fateor; sed circa dona illa, que in manu Dei magis, quam in nostra extant, uti est dilectio charitatis, et res quavis supernaturalis, longè distare censeo; quamquam enim ea desiderare, idem esse, ac habere, aliqui ex Sanctis Patribus dixerint, hoc unicū ut summam erga homines bonitatem, ac munificientiam Dei laudarent, parati semper, nos cœli opibus, si eas digna, et opportune petamus, sine mora locupletare, ab illis reot assertum: absolutè ve-

D 9

(1) De Sacram. Penit. c. 4. à 7. reg. 3. (2) L. 2. de Sacram. Penit. diss. 2. c. 8. §. 6. n. 2.

(3) vide infra c. 24. n. 1.